

SAKKBÁBUK.

TERVEZTE VESZELY VILMOS.

SZAKIRODALOM.

GELLÉRI MÓR: *Egy amerikai világkiállítás körül. Budapest, Singer és Wolfner kiadása. Ára 5 korona.*

Hazai iparunk örökifjú, úttörő munkását, Gelléri Mórt, az Orsz. Iparegyesület érdemes igazgatóját, a kereskedelemügyi miniszter megbízta, hogy a st.-louisi világkiállítást, főleg szervezeti szempontból tanulmányozza, és hogy ez alkalmából betekintést szerezzen az ipari élet és a munkásviszonyok belső perspektívájába. Gelléri e küldetéséről 332 oldalas vaskos kötetben számol be, amely oly sok érdekes, tanulságos és egészen új adatot foglal magában, hogy élvezettel és haszonnal olvashatja mindenki, aki az új világnak az ipari téren való bámulatosan nagy arányú fejlődéséről, általában pedig az amerikai viszonyokról tájékozást keres.

A könyv négy főrésze oszlik és pedig: a) A st.-louisi világkiállítás, b) Amerika gazdasági ereje, c) amerikai vállalatok és d) pillanatfölvételek. Élet és társadalom.

Olvásóinkat közvetlenül érdekelhetik a műparról irt reflexiók, amelyeket a következőkben közlünk:

„A műipar terén Páris óta kevés új esemény lépett előtérbe és így ez a kiállítás ezen a téren nevezetes eredményekhez nem is juthatott. De két tekintetben mégis találtam figyelemreméltót. Az egyik az, hogy Európának

tudását és szolgálatképességét a műipar terén Amerika ilyen — majdnem teljes — bemutatásban még nem láthatta. A franciák finomsága, a németek és osztrákok ügyessége a műipar minden ismert ágában nyilvánult. A Trianon termeiben a gobelinek és sévresi vázák régi remekei mellett a szövő-, bronz-, ötvös-

és a keramiai-ipar újabb Leviatánjai ragadták meg a figyelmet. A káprázatos színhatások mellett a diszkrét, majdnem szürke színezésű függöny- és ruhaszövetek lépnek előtérbe; az angolok a masszív bútorokban és praktikus ezüst-használati tárgyaikban tartották meg pozíciójukat, a németek az Olbrich-féle sokat emlegetett lakberendezéssel és általában a belső dekorációval hódítottak, az északi népek a szecesszió diszkrét alkalmazásával hatottak és óriási lépéssel törtek ismét előre a japánok az iparművészet minden ágában. Az utókor talán többet fog az ő hódításukról beszélni, melyet a st.-louisi kiállításon a kultúra békés fegyvereivel kivívtak, mint a nagy öldöklő harcról, melyben legjobb erejüket kénytelenek már-már meddőn elfecsérelni. A japánok ügyességét legjobban csodáltuk az apró babákon, melyeket nagy számban készítenek. Minden darab kézzel van festve, ruhája rászabva, a legnagyobb minuciozitással kikészítve. Darabja 2—15 dollár között váltakozik, tehát olcsó pénzért is jót és szépet lehet kapni, mert minden darabjuk egy-egy múzeumba illő műremek. Amit azután

a bronz-, a textil-, a lakk- és díszmüpapir-
ipar terén produkálnak, az majdnem csodás.

A műipart azonban nem ebből a szempontból néztem. Káprázatos változatai nem voltak újak előttem. Hiszen mindezt láttuk az előbbi világhiállításokon is, kivált négy év előtt Párisban. Az ember legfeljebb az emlékezetét frissítette föl és teleszívta magát Japán művészetének friss illatával, melynek bouquetja, fájdalom, ritkábban élvezhető kontinentális nagy városaink nagyhírű kirakataiban.

Nekem a műipar mint a művészeti csarnok clouja tűnt föl ez alkalommal teljes pompájában. Kisérletek voltak már régebben és főleg a párisi világhírű Salon kultiválta ezeket, t. i. hogy a műipar remekeinek kiállítását hozzák kapcsolatba a modern műtárlatokkal.

Ezt az eszmét első sorban a franciák gyönyörű arányban valósították meg a st.-louisi kiállítás műcsarnokában. A francia mesterek művei a falakon, a francia műiparosok remekei a szalon közepén. Az újkori istenek versenye a modern Olimpuson. És ne vegyék rossz néven a művészet rajongói, ha kimondom, hogy a nagy hódolatból, melyet a francia művészek ecsetje és vésője, a bámulatból, melyet ez „eszközök” remekei iránt érzek, egy szemernyit sem vonok le, sőt a tisztelet és rajongás az igaz, az Isten által adott művészet iránt lelkemben nőttön nő, az alkotások utólrérhetlen művészi értékének arányában. De egy ilyen „vegyes” tárlat közeli látása és élvezése alkalmából csakhamar erőt vesz rajtam az a gondolat, hogy íme, a művészet kiszabadult az ő régi, szűk korlátai közül és most már nyíltan szolgáltatába áll a textil-ipar, az ötvös-ipar, a fém- és vas-ipar, a fa-ipar, az üveg-ipar ezerágának, alkotván világraszóló remekket — ecset és véső nélkül is . . .

És aki térdet akar hajtani a művészet előtt, annak ma már nem kell múzeumokba és képtárakba zarándokolni, az megtalálja az isteni szikrát a feleségem diadémjában, az én inggombomban, a lakásom ezer apró részletének és számos mindennap kezembe eső használati tárgy előállítási módjában vagy díszítési művészetében.

A művészetnek ily gyakori alkalmazása nem új. De új az iparművészet egyenjogosítása a művészettel, úgyszólván fölemelése a művészet színvonalára. Ezt itt St.-Louisban remekül láttuk dokumentálva, sőt itt-ott, leginkább a német-alföldieknél kissé a túlzásba hajtva.

Ezt az egy tanuságot szeretném leszűrni a gyakorlati élet számára. Döntsük le az ez irányban még bizonyos körökben mutatkozó előítéleteket s igyekezzünk a St.-Louisban oly remekül érvényesített eszmét — a lehetőség határain belül — nálunk is a gyakorlati élet termőföldjébe átültetni.“

MINTALAPOK szakfüzetei, a melyek az 1903. és 1904. év folyamán összes műlapjaiból szakmánként vannak összeállítva, megjelentek. Az egész anyag 6 füzetre oszlik és pedig 2 bútóripári, egy vas- és fémpári, egy fonó-szövőipári, egy díszítő falifestészeti és egy síkdíszítményes füzetre, amelyek mindegyike 15 lapot tartalmaz, a hozzájuk való részletrajzokkal. A szakfüzetek rendeltetése, hogy a mintalapokat első sorban az iparosság körében az eddiginél hathatósabban terjeszse olyképpen, hogy az iparosoknak módjukban áll csupán a szakmájukba vágó lapok gyűjteményét megszerezni. Az egyes szakfüzetek ára 5 korona, csupán a síkdíszítményes füzeté, tekintettel a nagyszámú részletrajzra, 6 korona. Megrendelhetők közvetlenül a társulat titkári hivatalában.

SZEPESVÁRMEGYE MŰVÉSZETI EMLÉKEI. Szerkeszti dr. Vajdovszky János. Első rész: Építészeti Emlékek. Írta: Divald Kornél. A Szepesvármegyei Történelmi Társulat kiadása.

A monografiai irodalom nagy lendületet vett hazánk fennállásának ezredéves fordulója alkalmából. A vármegyék és városok monografiáinak egész tömege keletkezett több-kevesebb értékkel. — A művészeti emlékek azonban lehetőleg röviden és legtöbbször nem szakiró által ismertette jelentek meg. A Szepes vármegyei Történelmi Társulat a Műemlékek Országos Bizottságának támogatásával ezt a kérdést, vagyis Szepesvármegye művészeti emlékeinek ismertetését követésre méltó módon oldotta meg oly formán, hogy a vármegye monografiájának kiegészítéseképpen mégis önállóan, három részben díszművet ad ki, melyre szép prospektussal hívta fel az érdeklődő közönség és a szakkörök figyelmét. — Az írók neve már eleve is elég biztosítékot nyújtott arra nézve, hogy a mű sikerül. Az első részt, mely az építészeti emlékeket tárgyalja, Divald Kornél, műemlékeink szorgalmas kutatója írta. — A szobrászati és festészeti emlékeket a második rész tartalmazza, mely dr. Vaj-

dovszky János tollából kerül ki, az iparművészeti emlékekkel foglalkozó harmadik részt pedig *dr. Pekár* Károly írja. Az első rész most jelent meg a könyvpiacon, a másik kettő a következő esztendőkből, 1905—1906. időközben jelenik meg. A Szepesvármegyei Történelmi Társulat tagjai e művet három esztendőre tagilletményképen kapják. Az említett társulat művészettörténetünk érdekében is üdvös munkát végez, midőn e mű létesítésével a vármegye művészi emlékeinek múltját felkutatja és az enyészettől megmenti. E munka felderíti azt is, mennyiben járult hozzá Szepes vármegye nemzeti művelődésünk gyarapításához, ami annál inkább lehetséges, mert Magyarországnak csak kevés vármegyéje van, melynek művészeti emlékei századok háborús viharai közepette oly szerencsés épségben és számban fennmaradtak volna, mint éppen Szepesvármegyében. A tatárdúlás kevés kárt okozott, a törökűlés nem is érte; a reformáció is keveset rontott, mert továbbra is kegyelettel őrizték az utódok azt, mit az ősök reájuk hagytak. A bemutatott képek és műmellékletek is biztosítékok a mű komolyságát és használhatóságát illetően. A három rész szerzői hónapokat utaztak a vármegyében kereszttulakusul, annak műemlékeit tanulmányozva.

Divald Kornél érdemes munkát végzett, midőn e vármegye építészeti emlékeit felkutatatta és sok fáradsággal járó kutatásai nyomán művét megírta.

Szepes vármegye templomai, házai, legtöbbszörre völgyek felett uralkodó várak és kolostorok romjai évszázados multról és évszázadok folyamán szakadatlan kulturális fejlődésről tanuskodnak, méltán megérdemlik tehát, hogy oly lelkes monografusuk legyen, mint Divald. Tény, hogy e dicső multnak önmagukban véve is eléggé beszédes művészeti emlékeit tüzetesen méltatni szép, de nehéz feladat. Ezt maga a szerző is beismeri. Éppen azért csakis oly egyén vállalkozhatott e nehéz feladatra, aki ennyi szeretettel csüng e tárgyon. A feladatot megnehezíti az út töretlen volta, melyen annak, ki műemlékeink méltatásával foglalkozik, járnia kell, még inkább a tömérdek balhiedelem, melyet egy-egy emlékhez többszörre a kegyeletes hagyomány fűzött. Ez különösen a kormeghatározást és a művészi értékelést teszi valóban nehézé. És ha Divald könyve ellen valamit felhozhatunk, ez csakis az előbbire vonatkozhatik.

Ez azonban — mondhatnám — semmit sem von le a munkája becséből, mert hiszen jót annál többet mondhatunk róla. Legjobb tudása szerint igyekezett például bizonyos rendszerbe csoportosítani a vármegye területén található építészeti emlékeket, ez által is áttekinthetőbbé téve könyve tartalmát. Az egyes műemlékek méltatása is egyensúlyban van a könyv egész terjedelmével, mindegyik érdeme, művészi vagy történeti emléke szerint megkapván a maga részét. Műszaki szempontból nagyban emelte volna a könyv értékét, ha több alaprajz magyarázná a tárgyalt műemlékeket; a fénykép ugyanis erre nézve nem adhat mindig kellő útbaigazítást. Különösen a kéthajós templomnál, a csütörtökhelyi Zápolya-kápolnánál, — amely aránylag kis mérete ellenére is egyike hazánk legjelentősebb gót-stíli műemlékeinek, — nélkülözzük az alaprajzot. Ezt azonban nem róhatjuk fel Divald-nak hibául, mert ő műszaki felmérésekkel nem foglalkozik, ez inkább a Műemlékek Országos Bizottságának feladata.

Divald újabb könyve fényes bizonyosság sokszor hangoztatott szegénységünk ellen. Íme, egy megye területén is mennyi műemlékünk hirdeti elődeink művészetszeretétét. Igaza volt Ipolyinak, midőn arra hívott föl bennünket: „Őrizzük emlékeinket, gyűjtsük össze, nehogy végleg elveszenek s ez által is üresebb legyen a mult, üresebb a jelen s kétesebb a jövő.“ Divald könyve nagy lépés e téren. — Szepes vármegye művészeti emlékeinek első kötete 83 oldal szöveggel és 12 mellékleten s a szövegben 86 képen ismerteti a megye építészeti emlékeit. A mű egyszerű, ízléses komoly külseje méltó a belső tartalomhoz. Cs. K.

 ENDE ISTVÁN: *Az aquarellfestés kézikönyve, kezdők számára, 12 szöveggéppel és 2 színnyomatú táblával. Budapest, Kreutle Ferenc kiadása. Ára 4 korona.* Az aquarellfestést csak ujabban kezdik nálunk felkarolni s méltatni s még csak néhány éve annak, hogy egyes iskolákban, mint pl. az országos mintarajziskolában és a székesfővárosi iparrajziskolában, külön tanszéket állítottak az aquarell-festészet mestereinek s ezzel módot adnak a kellő rajztudással bírónak annak megtanulására. A vidéken nehezebben jut alkalom a tanulásra, ott kevés hívatott tanár van, aki az aquarell-festésben eléggé jártas volna s a dilettáns úgyszólván egészen

magára van hagyatva, ha az aquarell-festést megtanulni akarja. Az ilyen kezdőknek akar támaszul szolgálni Kende könyve, amelyben szerző sok évi gyakorlat s a tanításban szerzett tapasztalatok révén szerzett ismereteit könnyen érthető modorban közli olyképpen, hogy abból az olvasó sok tekintetben okulást és hasznos utmutatást nyerhet. Ezért ajánlhatjuk a csinos kötésben most megjelent művet mindazoknak, akik az aquarell-festés technikai fortélyaiban tanácsot és útbaigazítást kívánnak.

 ÜER, DR. HERM. UND DR. MAX CREUTZ: GESCHICHTE DER METALLKUNST. I. BAND. STÜTTGART, ENKE, 1904. — ÁRA 28 MÁRKA. Két német doktor megírta a fémművesség történetét. Vállalkozásuk vezérlő szempontja azonban nem haladja meg a kisigényű katalogus-szempontot. Csupán idők, országok és technikák szerint sorolják fel azokat a tárgyakat, amelyeket az emberi ügyesség fémből formálni tudott. A fejlődés menetébe ellenben nem nyújtanak betekintést s így épen művészeti oldaláról közelítik meg leggyöngébben témájukat. De mint a fémművesség alkotásainak tudományos leltára sem megbízható könyvük. A mi Nagy Lajos korabeli bronzöntő szobrászainkat Clussenberch néven szerepeltetik, akikről pedig már 25 éve tudjuk, hogy Kolozsvári Márton és György volt a nevök, és a külföldi szakirodalom is legalább Klausenburgha teszi szülőházjukat. Ép így mellőznek számos olyan eredményt, amelynek feldolgozása egy kézikönyvből sem maradhat ki. Legtöbbit ér a műben a képek sora, összesen 445 támogatja a hálátlan szöveget. A magyar könyvvásárló számára negatív tanúlságul feljegyezhetjük, hogy a német könyvpiac bőven ontja az olyan könyveket, amelyek nem nevezhetők egyebeknek, mint ilyenféle klisényomatok tárának. Ezek ára nagy, érték kevés.

 „MŰVÉSZETI KÖNYVTÁR“ NYOMÁSA. Hornyánszky Viktor úr kívánságára készséggel közöljük nyomdája igazolására szolgáló következő sorokat: Igen tisztelt Szerkesztő úr, a „Magyar Iparművészet“ VII. évf. 6. füzetének 317-ik oldalán „Művészeti Könyvtár“ címmel cikk jelent meg, amely e vállalat két kötetét ismerteti, még pedig nem csupán a tartalom, hanem egyuttal — s nagyon helyesen — a könyvek kiállításának szempontjából is. Csak-

ugyan ideje, hogy nálunk a könyv mint iparművészeti mű is méltattassék. Legnagyobb sajnálatomra ebbe az ismertetésbe oly tévedések csúsztak be, amelyek, ha rektifikáció nélkül maradnak, igazságtalanul és alap nélkül becsmérlik a magyar könyvnyomdászat képességeit és színvonalát. A cikkíró kivált Lázár „Paál László“ című kötetének nyomdai kiállítását kifogásolja, ezért a nyomdászt, ebben az esetben az én nyomdavállalatomat teszi felelőssé. S itt rejlik az igazságtalanság magva. A nyomda művészi színvonalon álló munkát csak úgy teljesíthet, ha megadatnak neki az ehhez szükséges előfeltételek: a forma megválasztása, jó ducok s mindenekfelett az autotypia-nyomásra kiválóan alkalmas papiros. Éppen ennek a könyvnek a papirosa olyan, hogy azon jobb lenyomatokat készíteni, mint amilyenek a „Paál László“ kötetben látunk, lehetetlenség. E részben kész vagyok bármily próbát, összehasonlítást kiállani. Ily silány minőségű papirosra autotypiát nyomni egyáltalán nem volna szabad, de mit tegyen a nyomdász, ha a kiadó maga szállítja a papirost, amelyen a könyvet nyomatnia kell. Nem a „nyomda hanyag munkája“ válik ily esetben kerékkötőjévé a legnemesebb törekvéseknek, hanem a nyomda művészi ambícióit tönkreteszi a megrendelők szakismeret nélkül való beavatkozása és krajcároskodása. Munkáink egész során megmutattuk már, hogy mily színvonalon áll a mi szakbeli művészetünk — ott azonban minden tudás csütörtököt mond, ahol silány anyagot szállít a kiadó. A baj oka tehát másutt keresendő s meg vagyok győződve, hogy a nyomdász-művészet csak akkor fejtheti ki egész erejét s minden szépségét, ha maga a nyomdász szerezheti be a jó nyomtatványhoz szükséges kellékeket s nem kénytelen lehetetlen anyaggal dolgozni.

ODERNE BAUFORMEN, III. évfolyam, 1—12. füzet keményborítóban. 96 jobbra színes műlap. Ára 26 márka. Julius Hoffmann kiadása Stuttgartban.

Ennek a most megjelent munkának III. évfolyamából tisztán látjuk azokat a célokat, amelyeket ez a kiváló havifolyóirat maga elé kitűzött, nevezetesen egyengetni az építő-művészetnek modern szelvényben való fejlődését, azt új formákkal gazdagítani és a közönséggel megismertetni a legelőkelőbb művészek alkotásait és eredeti terveit. A szöveggel kap-

csolatosan a mű az iránytadó jelenkori legkiválóbb építőművészeknek már megvalósított alkotásait mutatja be; tulajdonképeni illusztratív része pedig művészi hatású színes reprodukciókban mutat be számos eredeti és ötletes tervet, amelyet a folyóirat szerkesztősege kiváló szakértelemmel válogatott össze, úgy hogy valamennyi közvetlenül meg is valósítható.

Így tehát a szóban forgó munka jeles nevelő eszköze a jelenkor szellemében dolgozó építőművészeknek, akik abból sok tekintetben inspirációt és útbaigazítást nyerhetnek. A középületeknek, lakóházaknak, nyaralóknak hosszú sora, valamint az épületek belső kiképzésének művésziesen megoldott részletei, becses példatárrá avatják e munkát. Ára aránylag oly csekély, hogy vevője búsás kárpótlást kap abban a valóban magas színvonalú, sokféleképen felhasználható remek anyagban, amelyet e mű magában foglal. Ezért legmelegebben ajánlhatjuk építőművészeinknek.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

PÁLYÁZAT. A M. Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi minisztertől kapott alapból a f. hó 10-én lejárt pályázat eredménytelen volta miatt a következő pályázatot újból hirdeti:

1. Terveztessék egy *fali, függő ingaórának fából készült, a hozzátartozó számlapot, súlyt és ingát is magába foglaló üvegezett szekrénye:*

A szekrény belső magassága legyen 740 mm., mélysége 100 mm., a számlap átmérője pedig 185 mm.

A társulat e pályázat kiírásával, azt a célt akarja elérni, hogy az évenként ezer meg ezerszámra készülő ízléstelen óraszekrények helyébe a finomult ízlést is kielégítő óraszekrényekre mintákat szerzesen be, s azokat az illető iparosoknak rendelkezésére bocsáthassa.

Ezt csak úgy érheti el, ha a pályázók szem előtt tartják a most közforgalomban levő óraszekrényeknek előállítási árát, s tervezeteiket úgy alkotják meg, hogy azoknak megvalósítása ne kerüljön többbe, mint a mennyibe az eddig készült szekrények kerülnek.

VIRÁGTARTÓ DOMBORITOTT
RÉZLEMEZBŐL KÉSZITETTE
JANCSURAK GUSZTÁV.

TALAPZATÁT
VASBÓL KOVÁCSOLTA
FORREIDER ÉS SCHILLER